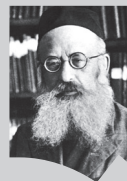

דרשות א"ל עמי

חנוכה ד' פרשיות ופורים

הרב משה אביגדור עמיאל זצ"ל
רבה של תל אביב יפו (תרצ"ו-תש"ה)

אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

מפעל
כתבי הרב
עמיאל

תוכן העניינים

13.....	על המחבר.....
15	חג החנוכה .....
17.....	מו. הנרות הללו.....
30.....	מז. הפך השמן הנצחי שלנו.....
42.....	מח. החג הארצי־ישראלי.....
55.....	מט. יעקב וישראל.....
70.....	נ. המאור שבתורה.....
81.....	נא. היונים והמתיונים.....
93.....	נב. חג החלשים והמועטים.....
105.....	נג. אנו מדליקים.....
117.....	נד. חג המקוריות בישראל.....
131	פרשת שקלים .....
133.....	נה. העשיר לא ירבה.....
147.....	נו. הלאומיות והציבוריות.....
161.....	נז. פרשת שקלים וזמן הזה.....
170.....	נח. המנין והסכום.....
179	פרשת זכור .....
181.....	נט. הסיף והספר.....
197.....	ס. בדרך.....
211	פורים .....
213.....	סא. מה מלמדת אותנו מגילת אסתר?.....
229	ז' אדר .....
231.....	סב. משה מן התורה.....
245	פרשת פרה .....
247.....	סג. אחדות הבריאה.....
261.....	סד. "פרה' - אלו ישראל".....

273	פרשת החודש
275.....	סה. החודש הזה לכם
287.....	סו. חדש וישן
299.....	סז. חודש האביב

מספרי הרב המחבר זצ"ל שיצאו לאור:

- המידות לחקר ההלכה - ג' חלקים
- דרכי משה - ב' חלקים:
  - דרכי הקניינים
  - דרך הקודש
- לנבוכי התקופה
- דרשות אל עמי - ג' חלקים:
  - ימים נוראים וסוכות
  - חנוכה, ד' פרשיות ופורים
  - פסח, שבועות ובין המצרים
- הגיונות אל עמי- ב' חלקים:
  - ימים נוראים וחגי תשרי
  - ספר בראשית
- עזר אל עמי - ד' חלקים:
  - האומה
  - דרכה של אומה
  - תורה וציון
  - מועדים
- שיטה מקובצת לפסחים

מו.

הנרות הללו

"הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם

בלבד".

קדושת הנרות

עוד הפעם הודלקו הנרות שלנו בכל תפוצות ישראל, ועוד הפעם אנו נותנים שבח והודאה להשי"ת: "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

הננו מרגישים עכשיו מעין טעם עולם הבא "שאין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז, א), כי הלא החג הזה אינו מביא לנו לא אכילה ולא שתיה יתירה מכל ימות החול, אלא רק אורה לבד, שאף על פי שאי אפשר לנו להשתמש ממנה, הנה הראייה לבד מביאה לנו הנאת הנפש, הנאה שאי אפשר לבטא אותה באומר ודברים.

אבל במה מצטיינים הנרות שלנו? למי יש צורך בהם, בהנרות הקטנטנים הללו, אחרי שאור החשמל המאיר כזוהר הרקיע מצוי בכל מקום "ושרגא בטיהרא מאי אהני"? ובכלל איזה חדוש יש בדבר לאמר על זה: "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", אחרי שבכל שבוע ושבוע אנו מדליקים נרות ואומרים: "בורא מאורי האש"?

"הנרות הללו קודש הם", זו היא התשובה המספיקה על השאלות הללו.

כי בכל השנה כשאנו מדליקים נרות, באה ביחד עם ברכת "בורא מאורי האש" גם ברכת "המבדיל בין קודש לחול", והננו מרגישים תיכף את החילוניות שבחיים ואת בריחת הנשמה היתירה מאתנו. הננו מרגישים בהאורה היוצאת מהם, את ה"צלתה מרובה מחמתה", את העצבות והשממון של ימות החול, ואנו שומעים באזנינו גופא את קול שועת הרשעים בשובם חזרה להגיהנום שלהם.

ורק עם אחת בשנה הננו מדליקים נרות בלי "המבדיל בין קודש לחול", אך אדרבא אומרים אחרי ההדלקה: "הנרות הללו קודש הם", והננו מרגישים את ריח השמן שבהיכל ד', את הד הקדושה היוצא מקדשי הקדשים של עולם הרוח.

"הנרות הללו קודש הם", זהו החדוש היותר גדול שחדשה היהדות ונשארה עד היום "חדא בדרא", בזה שחדשה את הנרות של קודש.

כי בכל שאר הדתות, גם בהישנות וגם בהחדשות, אנו מוצאים נרות וקדושה בגדר תרתי דסתרי, במקום שיש נרות אין קדושה, ובמקום שיש קדושה אין נרות והם בבל יראה ובל ימצא שם, מיראה פן יבולע הקודש על ידם. ואחת היא היהדות שמכרזת מימות עולם ועד היום, שהנרות הללו קודש הם, ולא סתירה יש ביניהם, אך אדרבה המה תלויים זה בזה, אי אפשר לקדושה אמתית בלי נרות, ואי אפשר לנרות של קיימא בלי קדושה.

כי דוקא בבית המקדש שלנו מוכרח להמצא הנר תמיד, ורק שם אפשר לנר שיהיה נר תמיד.

ובעוד שכהני כל הדתות שבעולם המה המכבים את הנרות, אור הדעת, בכל מקום שהמה מוצאים, והמה עוסקים בזה בדחילו ורחימו ערב ובוקר וצהרים, ועושים זאת בכל האמצעים שיש בידם, אם ב"דם ואש ותמרות עשן" כמו שנהגו בדורות הראשונים, שכל מי שהיה חשוד על הדעת נידון לשריפה, ואם בתחבולות הפוליטיקה הקלריקלית (=הדתית) כמו שנוהגים בדורות האחרונים, אבל הצד השווה שבהם שכולם המה "מורדי אור" ושואפים לחשכת מצרים. הנה אצלנו דוקא הכהנים המה המדליקים את הנרות, עליהם מוטלת המצוה הזו שאיננה כלל וכלל מצוה התלויה בארץ אחת, אך חובת הגוף והנפש שלהם בכל מקום שהמה נמצאים.

"והדליקו נרות בחצרות קדשך", והכהנים שלנו מדליקים את הנרות - לאו דוקא בבית המקדש, שנמצא רק על הר הבית בירושלים - אלא גם בכל חצרות הקודש של ד' שבכל ארבע רוחות העולם. כי המה כהני ד', שעליהם נאמר: "וירא אלקים את האור כי טוב", וכשנגלה לעמו ישראל במתן תורה לא נגלה אלא על ידי האש.

היונים טמאו השמנים שבהיכל

ואם נכנסו יונים להיכל וטמאו כל השמנים שבהיכל, אין כל פלא בדבר, כי המה הלכו בזה לשיטתם, הלא המה היונים, שכבר היו להם חכמים גדולים כמו: סוקרטס, אפלטון וכדומה, שחכמתם מאירה לארץ ולדרים עליה עד היום הזה, ומאיך גיסא היו כל בני העם שרויים בחשך וצלמות, אסירי עני וברזל, כי הכהנים שלהם שמרו בכל משמרת "הקודש" שלא יעלה להם אף קרן אור נוגה משהו. וכשסוקרטס לא נזהר בלשונו והטיף את דבריו המאירים לפני קהל עם ועדה, יצא עליו הגזר דין הנורא שישתה את כוס התרעלה כדי שילך הוא למיתה ולא יפריע את החיים מהתרדמה הארוכה שלהם, ו"כבו את הנר בשביל

החולה" - העם החולה במחלת הבערות - "שישן" (ראה משנה שבת ב, ה). וכשנכנסו יונים להיכל, נכדיהם של שומרי משמרת "הקודש" הנ"ל וראו שמן בהיכל, ראו מנורות דולקות ופתילים מאירים, עמדו נדהמים ומשתוממים על המראה המוזר הזה, והתפעלו על זה הפלא - ופלא היתכן הדבר המגונה הזה, נרות בעזרה מנין, ואם באמת במקדש אתם חפצים הרי השמן צריך להיות בבל יראה ובבל ימצא, ואם בשמן אתם חפצים למה לכם מקדש?

"וטמאו את כל השמנים שבהיכל", כי לשיטתם לא היתה להם דרך אחרת, ואדרבא מרוב "אהבה" לנו עשו את מה שעשו.

בקיצור, היוניות חוגגת את חגה כשעולה בידה לסתום את הגולל על השמנים, והיהדות חוגגת דוקא כשהשמנים דולקים ומאירים באורם המזהיר והצנוע.

ואין לנו רשות להשתמש בהם

אמנם מאידך גיסא עלינו לדעת, כי לא כל מה שנקראים נרות אצל כל העולם כולו נחשבים לנרות אצלנו. כי כעת השמן מצוי בזול ויש הרבה מיני שמנים ומכשירי הדלקה שלא יספרו מרוב ולא שערום הראשונים, ואור הציביליזציה (=ההתפתחות התרבותית והטכנולוגית) חדר בכל עבר ופינה, בכל הרחובות והסמטאות גם היותר נדחים, "ותמלא הארץ דעה כמים לים מכסים". אבל דא עקא, כי אמנם כל ה"דעות" מצויות אבל אין "דעת אלקים" בארץ. מה שקורים אנחנו ציביליזציה, אלו המה הידיעות השמושיות שהן משמשות בתור קרדום לחפור בהן, והעיקר הפרס שמקבלים על ידן, הפרוטות והדינרין שמשגיגים בחלופן. בקיצור, הכל בשביל הקיבה ולחם הקלוקל שהמה רק המה המכריעים והפוסקים היחידים בכל השאלות העומדות על הפרק, ושכחו כולם ועושים עצמם כלא יודעים, "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם" (דברים ח, ג). ועל ידי נרות חנוכה אנו מזכירים להם, כי מלבד הקיבה והבטן יש גם רוח ונפש בנו, ויש גם ידיעות "שאין לנו רשות להשתמש בהן", ידיעות בלתי שמושיות בחיי היום יום, ובכל זאת המה מהדברים העומדים ברומו של עולם ואולי גם קדמו לבריאת עולם.

כי יודעים אנו מ"שמנים שבהיכל" שאלו עוד עולים אצלנו על כל השמנים שבועולם.

"שמנים שבהיכל", ולא כאותו הכהן הקתולי, שהיה ביחד עם זה גם אסטרונום מצוין, וכששאלו לו איך הוא מאחד בנפשו שני אלה ההפכים, מספרים, שהיה דרכו להשיב: "כשאני עוסק באסטרונומיא אשכח את כהונתי, וכשאני עוסק מעשי כהן אשכח את האסטרונומיא", כי זה לא יתכן אצלנו בשום אופן, אסור לנו להחזיק ב"שתי רשויות", אך

באחדות מוחלטת, אחדות שלא ניתנה להתחלק בשום אופן, ובכל מקום גם בהיכל וגם בשדה צריכה לשרור אצלנו רק רשות אחת. ואותם השמנים גופא שאנו מדליקים בביהכנ"ס, אותם השמנים גופא אנו צריכים להדליק גם בבתינו. ואמנם כולנו יחד בנעורינו ובזקנינו הננו כהנים לאל עליון, כולנו שייכים לאותו העם של ממלכת כהנים, אבל כשאנו עושים מעשי כהונה, עלינו לבלי לשכוח את ידיעותינו, וכשאנו באים לכלל דעה עלינו לבלי לשכוח את הכהונה שלנו.

זהו "שמנים בהיכל".

"מעלים בקודש"

רק נר אחד דולק היום, ואתם יודעים כולכם, רבותי, שאם ראשיתו של החג מצער, הנה אחריתו ישגה מאד, ובסוף החג כבר תראו שמונה נרות דולקים ברוב פאר וכבוד, כי הלכה כבית הלל ש"המהדרים מן המהדרים - יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך". ואנו כולנו הננו מחזיקים את עצמנו לא רק למהדרים, אך גם למהדרים מן המהדרים, כי איך יתכן אחרת. ואתם יודעים גם כן את טעמו של בית הלל בזה שהוא מצד "מעלים בקודש ואין מורידים" (שבת כא, ב).

וכדאי לעמוד על זה הכלל גופא, כי אם אמנם מובן היטב, שאי אפשר להיות ירידה בקודש, אבל עליה מנלן? הלא בין עליה ובין ירידה יש גם כן דרך הממוצע: עמידה, ומי יאמר לנו שבחנוכה דוקא מוסיף והולך ולא יעמוד על מקום אחד?

אכן עלינו לדעת, כי כשם שהתורה שלנו היא תורת חיים, כך גם הקדושה שלנו היא קדושת חיים, ובחיים אין עמידה, אך או עליה או ירידה, ומה שקוראים אנו בחיים עמידה, אינו אלא לשבר את האזן, "אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה" (משלי טו, כד). החיים מתפתחים בלי הספק, ואם אינך הולך מעלה אז בעל כרחך הנך יורד מטה.

ועל ידי נרות החנוכה אנו מראים לא רק על הקדושה שביהדות, אך גם שהיא קדושה חיה ולא מתה.

ובכלל לא תתכן אצלנו קדושת הגוף רק על דבר חי, ואם יקדישו איזה דבר דומם שאין בו רוח חיים, אין לו - רק משום קדושת דמים - שקלה ביותר ויש לה פדיון.

ולא עוד אלא אף "קדשים שמתו" - שהיתה בהם מתחילה קדושת הגוף - "יצאו מידי מעילה דבר תורה" (מעילה ב, א) ונפקעה קדושתם.

קדשים שמתו, וביהדות אין קדשים שמתו, כי הננו מקדישים רק את הנשמת חיים ולא את הגוף המת יהיה מי שיהיה, ו"הקדושים" שיש לנו שבאמת יש בהם הצלם אלקים, המה קדושים לנו רק מצד האלקים שבהם ולא מצד הצלם שלהם, ואצל שאר הדתות כמה "קדשים שמתו" יש, שרק להם כורעים ומשתחווים ולפניהם יכרעו ברך.

בכל תקופה ותקופה מין שמן מיוחד

ואף על זה אנו צריכים להתבונן, מדוע לא נמשך הנס רק שמונה ימים ולא יותר, האם היד ד' תקצר שידליק השמן לא שמונה ימים, אך שמונים ושמונה שנה ועוד יותר!

והתשובה על זה היא גם כן, כנ"ל, יען שאין אצלנו קדשים שמתו, אך קדשים חיים, והחיות מתבטאת לא רק על ידי התפתחות הגוף, אך גם על ידי התפתחות הנפש, לא רק ע"י העלייה בכמות, אך גם על ידי העלייה באיכות, ואינו דומה המצב נפש של הילדות לזו של הזקנות, ובכל זאת האדם ונפשו - כשהוא לעצמו - אחד הוא בכל זמניו, וממקור אחד יונקת נפשו בכל מצביה וזמניה השונים, וכך הוא המידה גם בקדשים החיים שלנו.

ועל כן צריכה היהדות בכל תקופה ותקופה למין שמן מיוחד. ואמנם יש אצלנו על זה פרק שלם של "במה מדליקים" (משנה שבת, ב), ויש הרבה נרות ושמינים האסורים לנו, ואין מדליקים בהם בשבת ואין מדליקים בהם בחנוכה, אבל גם בה"במה מדליקים" אנו מוצאים הרבה מיני נרות ושמינים.

ואם כי זאת התורה לא תהא מחולפת ולא תהא אחרת מאת הבורא יתברך שמו, וכל איתני עולם לא יוכלו לשנות בה אף אות אחת, בכל זאת אנו צריכים בכל תקופה ותקופה, בכל זמן וזמן לשמן חדש, כדי שיודלק היטב היטב בקרבנו ה"נר מצוה ותורה אור".

והננו רואים בשלשלת היהדות הארוכה טבעות טבעות שונות בכל תקופה ותקופה.

והננו רואים בהסטוריה הארוכה תקופות שונות וכל תקופה ותקופה נושא עליה חותם מיוחד, כמו: אבות, שבטים, משה ויהושע, זקנים ונביאים, כנסה"ג, תנאים ואמוראים, רבנן סבוראי והגאונים, ראשונים ואחרונים, ואין לך תקופה בישראל שלא חדשה דבר מה ביהדות.

ואם כי "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן מהקב"ה למשה בסיני" (ירושלמי פאה ב, ד) אבל על כל פנים עד לעולם ועד לא יחדלו התלמידים העתידים לחדש.

וכבר הראה הקב"ה לאדם הראשון בעצמו "דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור וסופריו" וכו' (בראשית רבה כד, ב).

וכך אנו רואים, למשל, את תקופת החשמונאים לא רק לתקופה מיוחדת בתור מלוכה, אך גם בתור דור דור ודורשיו של התורה, שהותחלה מבית דין של חשמונאים ונגמרה בשמעון בן שטח.

וכך אנו רואים אחר כך את תקופת ההורדוסים שאמנם בתור מלוכה לא לנו היא, אך לצרנו, אבל בתור דור דור ודורשיו לא היתה עקרה לא ילדה בהיהדות, הותחלה משמיעה ואבטליון ונגמרה בר' יוחנן בן זכאי.

וכך הוא הדבר בכל תקופה ותקופה עד היום הזה.

וחז"ל אומרים: "למה נמשלה התורה למים, לומר לך, מה מים מגדלים את הצמחים, כך דברי תורה מגדלים את מי שהוא עמל בהם כל צרכם" (עפ"י ילקוט שמעוני נ"ד, תפ).

כי אמנם דברי תורה מגדלים ומוגדלים בלי הרף ואינם עומדים נקפאים אף לרגע.

חשכים, מורדי אור וכו'

ובצדק אומרים חכז"ל באבות (ו, פ): "אל תקרי חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה, שנאמר: 'וממתנה נחליאל ומנחליאל במות'.

כי בטעות מעריכים את היהדות בהערכה של שאר הדתות, וקוראים את השומרי תורה בכנויים יפים כאלה: חשכים, מורדי אור, מחזיקים בנושנות, בעלי הזיה וכדומה, ואת עצמם, כשהמה פורקי עול תורה, המה מקשטים בהשמות המצלצלים: חופשיים, נאורים, מתקדמים, מודרניים וכדומה, בעוד שבאמת איפכא מסתברא, כי אדרבא רק אנחנו הננו החופשיים באמת, הבני חורין האמיתיים ו"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", והמה, מי שקוראים לעצמם חופשיים, דוקא המה המשועבדים והאדוקים בתאוות; רק אנחנו הננו המתקדמים והנאורים האמיתיים, "וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה", פריגסישט בלע"ז (=חופשיים, בני חורין), והמה דוקא החשכים והמורדי אור, כשם שגם זה איננו אמת מה שקוראים אותנו מחזיקים בנושנות, או בריות מעולם הישן, כי מי קשיש יותר אברהם או תרח, ואם אנחנו בני אברהם הננו, כי מעשה האבות בידינו, הנה המה הפורקים עול תורה נחשבים לבני תרח, ונמצא שהדבר הוא כלפי לייא, שהמה שייכים דוקא לעולם הישן יותר מעולמנו!

כל הנוגע בהם יוקדש

סרנו מעט הצידה ונשוב לעניינינו להיונים והתמתיונים שרק הודות להם אנו חוגגים את החג הזה.

נכנסו יונים להיכל, נכנסו אבל הוצאו משם. נכנסו ברצונם והוצאו בעל כרחם. המה טמאו את השמנים שבהיכל, אבל הטומאה לא נמשכה זמן רב ומיד נמצא פך שמן טהור שהחזיר את הטהרה בהיכל ליושנו, אבל כשיצאו מההיכל, והנה ההיכל רודף אחריהם בכל מקום אשר פנו ללכת, רודף אחריהם אחרי זה הרבה מאות שנים רצופות ולא נתן להם מנוחה.

המה רצו שהיוניות תכנס בהיכל ועלתה להם ההיפך, שרוח ההיכל נכנס לתוכה של היוניות גופא.

כי רואים אנו בהיהדות את מה שמספרים על המלך האגדתי מידאס, שכל מה שנגע באצבעו נהפך לזהב, נגע בחול ונהפכו לזהב, נגע בעצים ואבנים ומיד התחילו להיות נוצצים כזהב ממש.

ואותה האגדה הנה הדבר שבמציאות אצל היהדות, כי בכל מה שנוגעת היא מקדשת במידה ידועה, מרובה או מעוטה, כי עליה נאמר: "כל הנוגע בהם יוקדש". ואף אלה שנכנסים להיכל במחשבה נמבזה כל כך כדי לטמאות אותו, הנה בעל כרחם ונגד רצונם יוקלט באיזו מידה בהם רוח ההיכל הטהור והקדוש.

ואחרי שנכנסו יונים להיכל רואים אנו בתור תוצאות הדבר הזה את התורה גופה, תורת אלקים, תורת היהדות, כשהיא נעתקת ליונית. יפת רצה לסתור את אהלי שם לגמרי, והנה נתקיים להיפך, כי אהלי שם נתעשרו גם ביפיותו של יפת (ראה מגילה ט, ב), כדי לקיים מה שנאמר: "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם".

ורואים אנו, כי היוניות משמשת דוקא להעשיר את חכמת ישראל על ידי חבל נביאים המתנבאים בסגנון אחד, להראות לכל העמים והשרים על ידי היוניות גופה את יפיה של היהדות, כמו למשל: ספר אריסטיאס, אגרת ירמיהו, ספר החשמונאים השלישי, שורת הסבלה, ספר החכמה המיוחס לשלמה המלך ועוד. ועל כולם ספרי פילון היהודי או ידידיה האלכסנדרוני, אשר אמרו עליו כי הדבר מוטל בספק, אם הוא ידבר בסגנונו של אפלטון או שאפלטון מדבר בסגנונו של פילון.

והעבודה הזו, עבודת הקודש, לא פסקה מאתנו גם כשחדל ההיכל להתקיים, ואדרבא עוד נתחזקה ביתר שאת ויתר עוז ב"תקופת ספרד" שלנו ע"י המאורות הגדולים

שמזהירים עד היום בתוכנו - ר' סעדיה גאון, הרמב"ם, ר' יהודא הלוי, האבן עזרא, ר' שלמה בן גבירול ועוד ועוד, שהצד השווה שבהם שכולם עסקו לגייר את היוניות ולהכניסה בבריתו של אברהם אבינו.

כי אם אמנם "קשים גרים לישראל כספחת" (יבמות מז, ב), ואין היהדות שואפת לגייר אנשים, אבל קל הוא לנו הדבר לגייר שיטות ודעות, להוציא מהן את ניצוצות הקדושה, להוציא יקר מזולל וטהור מטמא.

בקיצור, גדול כח הקליטה של היהדות שיכולה לקלוט ולבלוע בתוכה מחשבות ודעות מכל העמים והלשונויות ולעכל אותן היטב, לעשות אותן עצם מעצמה ובשר מבשרה, כמו כל בעל חיים שמעכל לתוכו מאכלים שונים, ולא נודע כי באו אל קרבנה.

וההיכל, היכל הקודש, היה הספוג, שספג לתוכו אגב אורחא גם את היוניות והכניסה אותה באחת הפינות של העזרות המרובות שלו.

וכשנכנסו רומיים להיכל

ואחרי היונים באים הרומים, שגם הם נכנסים להיכל ואינם יוצאים ממנו עד שעושים אותו למאכלת אש, ולא נשאר ממנו כמעט זכר ושריד. ואחרי שהורגים את כל בחור בעם, את כל גבורי ישראל, המה לוקחים את החלשים שבנו בשביה ומביאים אותם אסורים בשלשלאות של ברזל לרומי. ולאות כי נצחה רומי את יהודה המה מתיכים מטבעות של זהב, כסף ונחשת אשר מצוירת עליהם תבנית בת יהודה השדודה בתמונת אשה נגה ושוממה היושבת על הארץ ומתיפחת וידיה אסורות לאות עבדות עולם, ועליה נצב איש רומי, איש מלחמה נאזר בגבורה, נשען על חרב גאותו, ומתחת להציור הכתבת: "יהודה המנוצחת".

יהודה המנוצחת! אבל הכל, הכל יכולים שונאינו ומנדינו לשלול מאתנו, אך את פך השמן אינם יכולים לשדוד מאתנו. וכ"ז שהפך השמן בידנו אי אפשר להם לראות "יהודה המנוצחת" ולא יראו זאת עד עולם.

והרומיים כיון שנכנסו פעם אחת להיכל, וחדרו פעם אחת לתוך קדשי הקדשים פנימה, שוב אי אפשר היה להם להשתחרר מהקודש שלנו עד עולם. ואף על פי ששרפו את בית המקדש, הנה רדף אחריהם העשן של התבערה בכל מקום שהמה נחתים, וחדר גם לתוך רומי גופא, חדר גם לתוך היכליהם וארמונותיהם וגם עד חצר בית המלך הגיע.

והעשן שלנו עשה שמות נוראות בכל רחבי מדינות רומי הגדולות.

ואם המה שברו ושרפו את המבצרים שלנו, הנה העשן היוצא מקודש הקודשים שלנו שורף ומכלה את אלהיהם. אם המה שפכו את חמתם על העצים ועל האבנים שלנו, העשן הקודש שלנו לוחמת בשצף קצף בהרוחות והדעות שלהם. צפני הנשר הרומי הותרו עמוק עמוק בבשרינו, וקול הארי, גור אריה יהודה, חודר עמוק עמוק לתוך נפש הנשר.

וגם להרומיים, כמו להיונים, לא עלתה בידם לטמאות את השמנים שבהיכל, אך להיפך השמן הטהור שלנו טהר גם אותם במקצת. הם באו ללמד אותנו ונמצאו למדים מאתנו. ודוקא אז בהתקופה הנוראה הזו ליהודה, רבים מעמי הארץ מתיהדים, ואף על פי שלא נפל פחד היהודים עליהם, נפל פחד היהדות עליהם.

סופר דברי הימים המהולל טציטיוס מתפלא על זה הפלא ופלא ושואל: מה היה לגדולי רומי, כי אחזו במנהגי עם לועז למול את בשר ערלתם ולבזות את תורת האלילות המורשה להם משנות דור ודור, האבות מקשיחים לבם מבניהם, והבנים קמים באבותיהם וידבקו בדת ישראל.

אכן, ההיסטוריון המומחה הזה שאל בזה שאלת תם בעלמא, ושכח כי כל זה בא באשר שנכנסו הרומיים להיכל ובאו אל הקודש פנימה, ומי שנכנס שם לא יצא שוב נקי, כי "לא יראה פני ריקם" כתיב.

ועל כן לא הועילו כל הגזירות והעונשים הקשים שהוציאו קסרי רומי בתקופה ההיא נגד המתיהדים, וסוף סוף נפלה האלילות של רומי ולא הוסיפה עוד קום מפני הדר גאונו של אלקי ישראל, ורומי האלילית נהפכה לרומי הנוצרית.

ולא יהודה נעשית למנוצחת אך רומי, וכל זה מפני כחו והודו של פך השמן שלנו.

הדלקת והטבת הנרות

ומצינו מחלוקת הרמב"ם והראב"ד (בפ"ט מהל' ביאת מקדש הלכה ז), שהראשון אומר: "וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר להדליק", והראב"ד מצריך לכתחילה גם הדלקת הנרות שתהא נעשית על ידי כהן.

ולכאורה מחלוקת זו אינה נוגעת רק באחד מפרטי אחת המצוות שבתורה, ומחלוקות כאלה הרי ישנן למאות בין הרמב"ם והראב"ד. אכן אם נתעמק בזה אך מעט, נראה, כי מחלוקת זו לא ללמד על עצמה יצאה, אלא ללמד על הכלל כולו יצאה, היא נוגעת לא רק לאחת המצוות, אך לכל המצוות שבתורה, ומקפת את כל היהדות כולה, ובה אנו רואים שתי השקפות שונות על עצם היהדות.

והרמב"ם לשיטתו, והראב"ד לשיטתו.

הרמב"ם שהכניס גם את אריסטו לתוך תחומה של היהדות, שגייר בכלל את חכמת יון והכניסה תחת כנפי השכינה, ושנהג בזה כר' מאיר בשעתו ש"רמון מצא - תוכו אכל וקליפתו זרק" (חגיגה טו, ב), ואחרי שזרק את הקליפות השונות מהפילוסופיא של הגויים, הכניס חלקים מהתוכן שלה לתוך עצמותה של היהדות. הוא ידע היטב, כי לא ההדלקה הוא העיקר, אך ההטבה, ואפשר לעשות את ההדלקה גם בחוץ ועל ידי זרים ולהכניסם במקדש ולהיטיבם והם כשירים לכתחילה, כי אין אנו מקפידים לדעת מי הדליקם, ואיפה הדליקם זה אין נפקא מינה לנו, לא להלכה ולא למעשה. תבוא ההדלקה מאיזה מקום שתבוא ועל ידי מדליקים יהיו מי שיהיו, העיקר הוא ההטבה שבמקדש להיטיב אותם שיתאימו אל המקדש שלנו, לברר את האוכל מן הפסולת שבהם ולהבדיל את הקודש מן החול שלהם. ואת זה, עבודת הברור וההבדלה, צריכה להעשות דוקא על ידי הכהנים המשוחים בקודש ובמקום קדוש.

והראב"ד שתמיד קרא תגר בזה על הרמב"ם, ומרגליה בפומיה תמיד, כי הפילוסופיא הארורה הטעתו להרמב"ם. וסבר תמיד כי תורת ד' צריכה להיות טהורה מכל תערובות ומכל כלאים, והשתדל לעשות חיץ מבדיל בין התורה ובין הפילוסופיא. הוא קורא תגר בצדק לפי שיטתו גם על פסק הלכה זו של הרמב"ם, ואינו מבין איזה הבדל יש בין ההדלקה ובין ההטבה, כי הכל צריך להיות ממקור קדוש, ובאופן שתחילתו וסופו בכשרות, ואם הודלק על ידי זרים לא יתכנו לנו, ומדוע נקח מזרים, בעוד שיש לנו מן המוכן אצלנו די והותר. ובעוד שהמקורות שלנו לא נכזבו ולא יכזבו לעולם ועד.

בהעלותך את הנרות

ואמנם נהגו בישראל לפסוק בזה כהרמב"ם. ואחרי הרעש הגדול שהרעישו כמה וכמה גדולי ישראל על הרמב"ם שהכניס נרות זרים במקדש, וקנאו את קנאת ד' צבאות בכל האמצעים שהיו אז בידם, וכוונתם בודאי היתה לשם שמים, הנה אחרי הרעש הגדול הזה קם קול דממה דקה ונשתתקה המחלוקת לגמרי, ושמו של הרמב"ם ז"ל נשאר קדוש וטהור אצלנו עד היום הזה.

כי אמנם זה דוקא מביא לקדוש השם, אם יכולים אנו להיטיב גם את הנרות שהדליקו זרים, בזה דוקא אנו מראים את כחה הגדול של היהדות שאפשר לה להוציא נצוצות קדושה מכל מקום שהוא, ושיש לה, להיהדות, בית קבול גדול שכזה שאפשר לה לצרף את כל הרוחות הטמאות, להוציא טהור מטמא ולהכניסן לתוך תוכה.

אדרבא, בזה כוחנו וגבורתנו, ובזה הננו מתפארים נגד כל העמים והלשונות.

כי על האלקים שלנו נאמר (ויקרא טז, טז): "השכן אתם בתוך טמאתם" כי אפשר להביא גם את הטומאה למדרגה של שכינה, "ומי יתן טהור מטמא לא אחד" (איוב יד, ד).

ועל דברי תורה שלנו נאמר (תהלים יט, יא): "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". וכשם שמטבע הדבש להפוך את הדברים הנמצאים ולעשותם לדבש, כמו שהביא הרא"ש בברכות (ו, לה) בשם רבנו יונה, דגם בשר טרפה השרוי בדבש מתכשר ונעשה ממש דבש, ככה גם התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, כל מה שהיא קולטת בקרבה נהפך ונעשה לתורה גופה.

בהעלותך את הנרות

וכשהתורה הקדושה מדברת על דבר נרות, היא אומרת (במדבר ח, ב) בקיצור נמרץ מאד: "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו".

בהעלותך את הנרות, ולכאורה באיזו נרות הכתוב מדבר, הרי יש הרבה נרות בעולם ויש מינים ממינים שונים? כי באמת אין הנ"מ כל כך גדול ונכבד. יבואו הנרות מכל מקום, העיקר הוא העלייה של הנרות. יעסקו כל העולם כולו בהדלקתם ואנחנו נביאם לידי העלייה, לידי ההטבה והתקון הנחוץ שלהם.

העיקר הוא - "אל מול פני המנורה יאירו", זאת אומרת, העבודה המרכזית, התמצית הפנימית, המכוון והתכלית של הנרות, אפשר לנו לקבל באהבה את כל השבע חכמות שבעולם, אבל עלינו להתנהג כהחכם מכל אדם, שספרו קהלת - "תחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה" (שבת ל, ב), שכל החכמות שבעולם מוליכות אותו למטרה אחת ל"סוף דבר הכל נשמע" (קהלת יב, ג).

"אל מול פני המנורה" - מלמד שמצדד כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שכינה" (מגילה כא, ב), והדברים מובנים מאליהם ומדברים בעדם.

בהעלותך את הנרות, והיהדות הביאה עליית נשמה לכמה נשמות רצוצות ושבורות, והעיקר הוא לא מקור הנרות, אך העלייה והתקון שלהם.

זה איזו עשרות שנים ששונא ישראל אחד, חכם להרע, הרעיש את כל העולם כולו בהראותו שזמן רב לפני ה"ביבל", התנ"ך, היתה השבת ידועה ל"בבל". אבל מה נפקא מינה לנו בדבר, וסוף סוף לא יוכלו גם שונאי ישראל להכחיש, כי רק על ידינו קבלה השבת את

הנשמה יתירה שלה. רק אנחנו הרכזנו מסביב להשבת את "מלאכי השלום מלאכי השרת מלאכי עליון", ורק על פי הזמנתנו המה באים בהמון חוגג עד היום הזה.

יודעים אנו גם כן, אף בלי שיעירו אותנו על זה שונאי ישראל, כי זמן רב לפני מתן תורה עוד בזמנו של אדם הראשון, כבר ידעו מקרבנות, אבל כל הרואה יראה, כי התורה הוסיפה על זה את השמן ולבונה, את הריח ניחוח ועוד ועוד.

בקיצור, העיקר הוא בהעלותך את הנרות.

שלהבת עולה מאליה

"תני רמי בר חמא: פתילות ושמונים שאמרו חכמים אין מדליקים בהם בשבת, אין מדליקים בהם במקדש, משום שנאמר" 'להעלות נר תמיד'... כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא על ידי דבר אחר" (שבת כא, א).

ובכל זאת ואחרי כל אלה, עלינו לבלי להפריז על המידה יותר מדאי ולבלי להגדיש את הסאה גם בזה, כי לכל יש גבול וגם עליית הנרות אינה יוצאת מן הכלל הזה, כי סוף סוף לא כל הנרות והשמונים מוכשרים לזה. גם לכח הקליטה של היהדות יש מצרים וגבולים, ועיקר העיקרים הוא: "שתהא שלהבת עולה מאליה ולא על ידי דבר אחר".

כי, דא עקא, שלפעמים רבות השתמשו באמצעים אחרים כדי להכניס נרות זרים בתוך גבולנו, ולא עלתה השלהבת מאליה, אלא על ידי אמצעי כפייה שכפו את ההר כגיגית על היהדות להכניס בה דברים אשר לא לפי רוחם הם. פתו ואנסו אותה שתסכים לדעות נכריות אשר אי אפשר להן בשום אופן שתתמזגנה עם היהדות.

"לא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה" (עפ"י בבא מציעא ל, ב) - זאת אומרת, שהכניסו את דבריהם בעצמם, הדברים בטלים שלהם, בדין תורה, דחקום לשם בעל כרחו של התורה, בעוד שהתורה צועקת עליהם בקולי קולות: לא בי הם.

וזאת היתה גם חטאת בעלי ההשכלה הברלינים, כידוע, והדברים עתיקים.

ויזרח לו השמש

אכן לא עכשיו הזמן לדבר על דבר חטאות, בעוד שהנרות של חנוכה עדיין דולקים ומזהירים, עלינו רק לראותם בלבד ולהתבונן מה בין הנרות שלנו לנרות שלהם.

ויפה אומר המדרש על הפסוק: "ויזרח לו השמש" - "ר"א בשם ר' אחא אומר: כך היתה השמש מרפא באבינו יעקב, ומלהטת בעשו ובאלופיו. אמר לו הקב"ה: אתה סימן לבניך,

מה אתה שמש מרפא בך ומלהט בעשו, כך השמש תהא מרפא בך, דכתיב: 'וזרח לך יראי שמי שמש צדקה' ומלהטת באומות העולם, דכתיב: 'הנה היום בוער כתנור' (מ"ר וישלח).

כי הנרות שלנו אינם מלהטים, אינם שורפים ואינם מכלים, כמו אצל אומות העולם, שלפעמים רבות הם משתמשים בהנרות, באור הדעת וההשכלה, להשמיד להרוג ולאבד על לא דבר, ועל ידי הציוויליזציה שלהם, הם ממציאים בכל יום ויום מיתות קלות ויפות חדשים לבקרים. ואם לפנים היו בעולם רק ארבע מיתות: סקילה, שריפה וכו', הנה עכשיו יש להם מאות רבות של מיתות שונות ומשונות, אבל סוף סוף גם מיתה קלה ויפה הנה לא קלה ולא יפה כלל. הנה הנרות שלנו רק מאירים ומחממים, מזריחים ומזהירים, מבריאים ומרפאים.

"וזרח לך יראי שמי שמש צדקה" מחד גיסא, ו"הנה היום בוער כתנור" מאידך גיסא, וכחוק הכבשן אש, שמשליכים שם אנשים חיים, מהשמש צדקה, כך רחוקים הנרות שלהם מהנרות שלנו.

כי הנרות הללו קודש הם, והם יביאו לנו בהקדם או באיחור את מה שקרה ליעקב סבא:
"ויזרח לו השמש"...

מ.ז.

הפך השמן הנצחי שלנו

"מאי חנוכה? דתנו רבנן, בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל, וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ולא היה בו אלא להדליק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה".

שבת כא, ב

ההיסטוריה בתור תירוץ לקושיה עתיקה

ואמנם מי מכם רבותי, אינו יודע את המאמר הישן נושן הנ"ל, ורבים מכם בודאי יודעים גם כן את הקושיה העתיקה, שכבר עמדו עליה ראשוני הראשונים: א"כ הדבר, הרי חוגגים אנו יום אחד משמונת ימי חנוכה למותר, חנם על לא דבר, שהרי יום הראשון אי אפשר להביא בחשבון, מאחרי שבו מצאו שמן מן המוכן, וכל הנס נמשך רק שבעה ימים!

והקושיה הזו שכמה קולמסים כבר נשברו ודיו לרוב נשפכו עליה, וביחוד היתה משמשת חומר לדרוש להדרשנים שבכל דור ודור, הנה תשובה מספקת על זה באמת, אפשר למצוא רק בההיסטוריה הארוכה שלנו, שממנה נראה שאין כלל קושיה במציאות.

שמונת החשמונאים

כי ראו זה דבר פלא - עמדתי על זה בעצמי ואחרי כך ראיתי שכבר קדמוני אחד בזה - כי לא רק שהפך השמן נדלק שמונה ימים, אך גם כן שמונה חשמונאים יש לנו שמשלו בישראל זה אחרי זה, ואחר כך נשקעה מלכותם ועברה לזרים.

הלא המה: מתתיהו, יהודה, יונתן, שמעון, יוחנן הורקנוס, אריסטובל הראשון, ינאי אלכסנדר ושלומית.

תקופה שנמשכה קרוב למאה ושלושים שנה, זו היא תקופת הזהב שלנו בימי בית שני, ואח"כ התחילה המלחמת אחים, מלחמת הורקנוס ואריסטובלוס, והם הם שגרמו,

שבמקום היונים נכנסו הרומיים להיכל, ומני אז לא נחת ביעקב, עבדים - הורדוס עבד האדומי ויוצאי חלציו - משלו בנו עד שגרמו העוונות וחרב הבית לגמרי.

ומה שמספרת לנו הברייתא בסגנונה היא, מספרים לנו ההיסטוריונים של הזמן ההוא בסגנונם הם.

"נכנסו יונים להיכל וטמאו כל השמנים שבהיכל", ופירוש לזה ב"ספר חשמונאים" ששם אנו קוראים: "אז ישלח המלך אנטיוכס ספרים ביד הרצים לכל ערי יהודה, ויצום ללכת בדרכי הגויים לבלתי הקריב עוד עולה ומנחה במקדש, לבלתי הסך נסך לד' ולהפר את השבתות והמועדים... ויסוגו רבים ממצוות ד' ויצמדו לגויים ותשחת כל הארץ".

"בדקו ולא מצאו", ובלשון ה"ספר חשמונאים" הנ"ל: "כלימה כסתה בני בית יעקב, ויהי אבל גדול לכל בני ישראל במושבותם, שרים וזקנים נאנחו, בחורים ובתולות אומללו, כי על היונים נספחו עוד המתיונים 'מרשיעי ברית', ויטמאו את כל הארץ, וכמעט לא נמצא עוד שמן טהור בכל תפוצות ישראל, בדקו ולא מצאו, וגם אחרי היגיעה לא מצאו".

"אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול" הלא הוא מתתיהו הכהן הזקן, אשר ענה לפקידי המלך שרצו לאנוס גם אותו לעבור על הדת: "אם אמנם יסורו כל עבדי המלך גוי גוי מאלהיו, וישמעו לקולו להמיר את חוקת אבותיהם, אנכי ובני משפחתי לא נסוג אחור מאחרי אלקינו ולא נפיר את בריתנו אתנו", ולא הסתפק בזה לבד, אך עוד הכריז בקולי קולות נגד כל בני עמו לאמר: "מי האיש החרד לתורת אלקיו ומחזיק בבריתו ילך אחרי".

"ולא היה בו להדליק אלא יום אחד", כי זקן האיש מתתיהו, זקן ושבע ימים מאד, וכבר הוא מוכן ומזומן ללכת בדרך כל הארץ ולאסוף אל עמיו. ורבים אומרים: מה יוכל להושיענו הסבא הזה, שכבר כשל כחו מרוב עמל ונדודים ומכמה הרפתקאות שעברו עליו, ואם כוונתו באמת רצויה, אבל האם אפשר לקוות למעשים כבירים מאיש שבור ורצוף זה, ואם אמת שנר אלקים בוער בקרבו כיקוד אש, הרי אין בו להדליק אלא יום אחד בלבד, יודלק ויכבה חיש מהר, יאספו המאורות ועלטה תכסה שוב את כל הארץ.

"ונעשה בו נס והדליקו ממנו ח' ימים", כי נר אלקים טרם יכבה הצית את אשו בלב רבים וכן שלמים ההולכים בעקבותיו "ויצוה את בניו אחריו, כי שמעון בנו איש נבון דבר ומכלכל דברי מדינה במשפט יהיה לאב ולמושל ויהודה המכבי איש גבור חיל מנעוריו יהיה לשר צבא", ובהדברים "שימו נפשכם על ברית אלקינו והלחמו מלחמת ד'" גוע ויאסף אל עמיו (שם בס' חשמונאים הנ"ל).

וכה האיר הפך של שמן שמונה ימים רצופים, וכה יצא חוטר מגזע מתתיהו הזקן שמונה חשמונאים, שעד היום מזהירים אצלנו כזוהר הרקיע, וזכרם לא יסוף מאתנו לעולם.

והנבואה מספרת לנו גם כן אותם הדברים בעצמם על פי סגנונה המיוחד (זכריה ד, א-ב).

"וישב המלאך הדובר בי ויעירני כאיש אשר יעור משנתו, ויאמר אלי: מה אתה רואה? ואומר: ראיתי והנה מנורת זהב כלה - מתתיהו - וגלה על ראשה - המצנפת שבראש כהן, - ושבעה נרותיה עליה" - שבעה יוצאי חלציו, ועוד יפים כח הבנים והבני בנים מכח האב הסבא שבעתיים, ולכל בני ישראל היה אור במושבותם.

הפך השמן - ההיסטוריה שלנו

ואם תרצו הנה כל ההיסטוריה שלנו הוא מעשה בפך השמן שהולך ונשנה אצלנו תמיד, כי נס חנוכה נגמר אצלנו ב"המשך יבוא" שנמשך עוד עד היום הזה.

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו" בדקו ומצאו פך של שמן אחד, ובימי בבא בן בוטא, אנו מוצאים שוב את אותו הפך חוזר וניעור, כמו שמספרים חז"ל (ב"ב ג, ב; ד, א): "הורדס עבדא דבית חשמונאי הוה, נתן עיניו באותה תינוקת... כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה, סליקא לאיגרא ורמא קלא, אמרה: כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא - עבדא הוא, דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא... אמר: מאן דריש (דברים יז, טו): 'מקרב אחיך תשים אליך מלך' - רבנן! קם קטלינהו לכלהו רבנן. שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מינה", והעצה של בבא בן בוטא היתה: "הוא כיבה אורו של עולם, דכתיב (משלי ו, כג): 'כי נר מצוה ותורה אור' - ילך ויעסוק באורו של עולם, דכתיב (ישעיהו ב, ב): 'ונהרו אליו כל הגוים'".

והורדוס כמו אנטיוכוס שבקש להשכיח את תורתנו, השאיר פך של שמן אחד, בדמות בבא בן בוטא, אבל זהו כחו של פך השמן שלנו, שאם שאין בו להדליק אלא יום אחד בלבד, הנס נכנס בו והוא דולק עשרות בשנים וגם מאות בשנים, וכה נבנה על ידו בית המקדש החדש בנינו של הורדוס שעמד זמן ארוך לגאון ולתפארת ונהרו אליו באמת כל הגויים.

ואם כי "קטלינהו לכולהו רבנן" ולא שייר רק אחד, את בבא בן בוטא, מהאחד נעשו רבים, וה"רבנן" נתרבו דוקא אז בהפלגה יתירה עד שנעשו לשני בתים רמים ונשאים - בית שמאי ובית הלל.

וכשנכנסו הרומיים להיכל, וכשחדרו צבאות אספסינוס וטיטוס לבית המקדש ושרפו את הכל, הסיחו גם כן את דעתם הרעה מפך של שמן אחד שהיה מונח בחותמו של ר' יוחנן בן זכאי, ששוב נעשה בו נס והדליק כמה וכמה מאות בשנים.

כי זהו "מקום התורפה" של כל שונאי ישראל מאז ומעולם, שאינם שמים לב להפכים הקטנים שלנו. ואחרי שמכבים את המאורות הגדולים שלנו הם אינם דואגים כלל, אם נשאר באחד מהחורין והסדקין איזה פך קטן שאין לו ערך כלל בעיניהם. ואנחנו משתמשים ב"מקום תורפה" זה של שונאינו, והיא שעמדה לנו לחיותנו עד היום הזה.

"תן לי יבנה וחכמיה" (גיטין נו, ב) אומר רבי יוחנן בן זכאי לאספסינוס, ואספסינוס מהרהר בלבו: ומה איכפת לי אם ישאר אצלם הפך הקטן הזה...

לא עלה על דעתו אז, כי כשם שנוצחו היונים על ידי פך השמן כך ינוצחו גם הרומיים על ידי פכנו הקטן.

והרבה מאות שנים אח"כ, בשקיעת החמה של הישיבות סורא ופומבדיתא שבבבל, שכבר היה "העולם שמם" ודימו ש"עתידה תורה שתשתכח מישראל", הנה דוקא אז נתפשטה התורה בכל קצויה תבל ותגיע עד מצרים ואפריקה, עד ספרד וצרפת, מפני שד' הותיר לנו אז שריד כמעט, ארבעת השבויים מסוריא: רב שמריה בר' אלחנן, רב חושיאל, ר' נתן הבבלי ור' משה בר' חנוך, שההשגחה העליונה סבבה שיולקחו בשביה וימכרו בתור עבדים לארבע רוחות העולם, כדי להפיץ תורה גם בכל איים רחוקים.

וכל המסתכל בעינים פקוחות יראה, כי פך השמן הזה לא נתרוקן עוד, והנס הזה הולך ונשנה עוד בימינו אלה, וכשם שעם ישראל הוא נצחי כך גם פך השמן נצחי, ועוד יותר שהנצחיות של השני היא הסיבה להנצחיות של הראשון.

אין מצנפת בראש כהן גדול

ובעלי הברייתא של "מאי חנוכה", שחיו כנראה בתקופת הורדוס, עבד האדומי, באותה התקופה שאמרו, כי נס חנוכה לא ניתן כלל לכתוב, כמאמרם (יומא כט, א): "למה נמשלה אסתר לאילת השחר! לומר לך, מה אילת השחר סוף הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים. והא איכא נס חנוכה?! ניתן לכתוב קאמינא", מפני שיראו מפני חמת המציק של מלכות בית הורדוס, באותה התקופה שנאנחו בסתר לבבם ואמרו ביגון קודר: "הסר המצנפת והרם העטרה", בזמן שמצנפת בראש כהן גדול - עטרה בראש כל אדם, נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול - נסתלקה עטרה מראש כל אדם" (גיטין ז, א), כלומר, אז, בתקופת הזהב,

בתקופת החשמונאים, שהמלוכה והכהונה היו כרוכים יחד, שהמשרה היתה על שכמו של בעל המצנפת, אז היתה גם כן עטרה בראש כל אדם, כל אחד מהפרושים הרגיש את עצמו כאילו עטרה בראשו, וכשהמצנפת הוסרה מעל הכהן גדול ונמסרה לעבד האדומי, אז נפלה גם העטרה.

ואז באותה התקופה, כששאלו הבנים: מאי חנוכה? ויראו גם לספר להם, מפני אימת המלך, מכל הנסים הגבורות התשועות והמלחמות, הנה לא פחדו כלל לספר מהנס של פך השמן הכולל בקרבו את כל אלה יחד.

ואם אין עוד מצנפת בראש כהן גדול, אבל יש פך של שמן המונח בחותמו, שהוא גבור התבל והוא לא יחת מפני כל.

פך השמן גופא בנס הוא עומד

הוא אשר אמרנו, כי בההיסטוריה אנו מוצאים התירוץ היותר מרווח להקושיה הידועה הנ"ל, ממנה אנו רואים כי הנס הוא לא רק במה שהדליק שמונה ימים, אך כי פך השמן גופא בנס הוא עומד.

נס הנסים הוא שאיך שלא יהיה הנה תמיד נשאר לנו לפליטה לכל הפחות פך של שמן אחד טהור, אם כי הוא נראה אצלנו בשמות ובתוארים שונים, בדמות מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי, או בדמות בבא בן בוטא, בדמות ר' יוחנן בן זכאי או בדמות ארבעה האסורים, כי לא הדמות ולא השם והתואר הוא העיקר, אך העיקר הוא, שאיך שלא יטמאו שונאינו אותנו, שומר ישראל לא ינום ולא יישן להמציא לנו איזה פך של שמן טהור, ובזה אנו רואים את ההשגחה המיוחדת של השי"ת עלינו.

ולא עוד, אלא שזה שבדקו ומצאו פך של שמן אחד, הנס עוד יותר גדול מזה שהדליקו ממנו שמונה ימים, כי זהו כלל גדול אצלנו, ש"אין עושה טוב אין גם אחד" (תהלים יד, ג; נג, ד), לנו נחוץ רק האחד, והרבים באים כבר ממילא, ורע לנו רק אז, אם אין גם אחד, אבל זהו כמעט דבר שאיננו במציאות, כי תמיד נשאר לנו לפחות אחד והוא מהפך את כל הכלל לעושה טוב.

בקיצור, יש כח מאגניטי בהפך השמן שלנו. וע"כ נאמר כדברי המשורר: "כי רק עם אחרון היהודי גם אחרונים תקותנו".

המהדרין מן המהדרין

וידועה היא המחלוקת של בית שמאי ובית הלל, איך צריכים המהדרים מן המהדרים להתנהג בזה: "ב"ש אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. וב"ה אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת כא, ב).

ולכשתרצו הנה גם המחלוקת הזו נוגעת לא רק בסדור הנרות אך גם בסדור הענינים של מעשי החשמונאים בכלל. זו היא מחלוקת היסטורית בהערכת דברי הימים של המכבים למי לתת משפט הבכורה, אם להראשונים, או להאחרונים שבהם.

כי אין ספק, שבפועל ממש אנו רואים בכל תקופת החשמונאים עלייה בלתי פוסקת מדור לדור גם בחומר וגם ברוח, גם במצב הפוליטי וגם במצב התורה. כל אחד מהחשמונאים המושלים הוסיף נופך משלו על הקודמים לו, ולא רק שגבולי הארץ נתרחקו, אך גם גבולי הרוח של היהדות נתפשטו בתקופתם בכל דור ודור יותר ויותר, כל זה מנקודת ההשקפה של ה"בפועל", אבל אם נשקיף מנקודת ה"בכח" הרי אפשר לבוא לידי החלטה אחרת לגמרי.

כי בודאי כחו של מסולל המסילה הראשון גדול יותר מאלה ההולכים בעקבותיו. אם גם אלה מרחיבים ומשפרים אותה, קל הרבה יותר להיות מוסיף נופך משלו מלהיות מחדש את עצם הדבר. גם ננס על גבי ענק נראה גדול יותר, אבל סוף סוף הענק נשאר ענק והננס רק ננס.

מחלוקת מעין זה אנו מוצאים למשל בין ר' יוחנן וריש לקיש על הכתוב (בראשית ו, ט): "נח איש צדיק תמים היה בדרתיו", ש"ר' יוחנן אמר: בדורותיו ולא בדורות אחרים, וריש לקיש אמר: בדורותיו וכ"ש בדורות אחרים" (סנהדרין קח, א), שהראשון הביט על צדקתו בפועל, והאחרון על צדקתו בכח, כי אין ספק, שבפועל היו בדורות אחרים שאחרי המבול, כשכבר באה האנושיות להתפתחות יותר גדולה, צדיקים בעלי מעשים טובים יותר חשובים מנח, אבל מאידך גיסא אין לשכוח, כי בכח נקל הרבה יותר להיות צדיק גדול בדור של צדיקים מלהיות צדיק קטן בדור של רשעים.

ויובן עוד ביותר, אם נשים לב, כי ר' יוחנן היה צדיק מלידה ומבטון, וריש לקיש היה בעל עבירה גדול ונהפך אחר כך לבעל תשובה, וכל אחד מהם דבר בזה את מה שהרגיש בעצמו. ר' יוחנן הרגיש יותר את הצדיקים בדורות של צדיקים, כי בתור צדיק מלידה ומבטון חי גם כן בסביבה של צדיקים, אבל ריש לקיש הרגיש את כל הקושי שבדבר להיות צדיק בדורות של רשעים, כי, כמובן, גם הסביבה שלו בימי נעורותו היתה כזו.

וכשנסתכל מעט נראה, כי הרבה ממחלוקות בית שמאי ובית הלל בנויות על היסוד הזה, שבית שמאי שמו לב ביחוד להבכח ובית הלל להבפועל.

למשל, מחלוקתם בשטר הנוגע לכמה פרטים, שבית שמאי סוברים, דשטר העומד לגבות כגבוי דמי, ובית הלל סוברים, דלאו כגבוי דמי, (יבמות לח, ב; סוטה כה, א וש"מ), שהדברים בולטים למדי דבית שמאי מביטים על הבכח ובית הלל על הבפועל.

או, למשל, מחלוקתם בעדיות (ד, י): "המפלת אור לשמונים ואחד, ב"ש פוטרין מקרבן וב"ה מחייבין. אמרו להם ב"ה לב"ש: מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד, אם שווה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן?!", ותשובת ב"ש על זה שנויה במס' כריתות (ז, ב) "לא אם אמרתם במפלת לאור שמונים ואחד, שלא יצאה לשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן", שהדברים מדברים בעדם, שב"ש מבדילים בין השעה שהיא ראויה להביא בה קרבן ובין השעה שאיננה ראויה אף על פי שבפועל ממש אין הבדל, שהרי סוף סוף לא הביאה עדיין את קרבנה, וב"ה אינם מבדילים בזה כלל ואם היא מחויבת ביום שמונים ואחד, הרי על כרחך שלא השעה הראויה היא הגורמת בזה, אלא יומא דקא גרם והלילה הרי הולך להיום הבא, וזהו שאמר: "אם שווה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן?".

ואמנם אפשר להאריך עוד בדוגמאות, אבל גם אלו תספקנה להבין גם את טעמם של ב"ש שבכל יום ויום פוחת והולך, וגם טעמם של ב"ה שמוסיף והולך, כי שניהם לשיטתם הולכים בזה.

כי מנקודת השקפה של "בכח" גדול כחו של מתתיהו הזקן מכל החשמונאים הבאים אחריו, כי הוא היה הראשון, שהרהיב להוציא את פך השמן הטהור מתוך חותמו, בעוד שלפניו היו רק שמנים טמאים בכל הארץ וגם בתוך ההיכל בכלל, והוא כבר סלל את המסילה לההולכים בעקבותיו שמצאו לפניהם כבר שמן טהור במידה מרובה, וקל היה להם הדבר להוסיף על זה נופך משלהם.

אבל מנקודת ההשקפה של ה"בפועל" אין לנו עסק בנסתרות, ובהדי כבשי דרחמנא למה לן, וסוף סוף המעשים מעידים שכל תקופת החשמונאים היתה תקופה של עלייה, שמדור לדור הגדילו עלילה והוסיפו חיל למעלה למעלה. ואם נשים לב, למשל, למצבו של יהודה בימי מתתיהו הזקן ולמצבנו בימי שלומית, המלכה האחרונה של החשמונאים לפני בא הפירוד על ידי בניה, אז נראה כי באמת הוטב המצב שבעתיים. ואם ביום הראשון, הבא לזכרון מתתיהו, אנו מדליקים אחת, הנה ביום השמיני, הבאה לזכרון שלומית, זו המלכה

הדגולה מרבבה שפעלה כל כך גדולות ונצורות בימי מלכותה, בודאי ובודאי אנו צריכים להדליק שמונה.

קדשים וחולין מעורבים זה בזה

ואת מחלוקתם של ב"ש וב"ה אפשר להבין גם מצד אחר, מצד החול והקודש שבתנועת החשמונאים.

כי אם בודאי שהתנועה הנ"ל נעוצה מתחילתה רק בקודש לבד, ומקורה ושרשה בא רק מקדשי הקדשים, מהשמן המונח בחותמו של כהן גדול, הנה במשך הימים סבבה סחור סחור, ונעשית לתנועה שחול וקודש מעורבים בה זה בזה.

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ואמנם מלכות יון הרשעה עמדה בימים ההם על עם ישראל לא רק לזה לבד להשכיח תורתו ולהעבירו על חוקי רצון ד', אך גם לשעבד את האומה כולה בתכלית השעבוד. ואם כי ישבנו בארץ ישראל, לא היתה זאת ארץ ישראל במלוא מובן המילה, אך אחת מנפות יון שליהודים לא היתה בה גם צל של ממשלה, אבל המסתכל בההיסטוריה יראה כי השיעבוד מלכיות לא הניע כלל את הקדשים, כי אז היה נשאר מתתיהו ובניו בעירו מודיעין הרחוקה כשלש פרסאות מירושלים, ואנחנו כעת גם את שמם לא היינו שומעים. ורק אז כשטמאו את ההיכל לא יכול להתאפק עוד הישיש הזה ויקרא בקול: "אוי לי כי נולדתי לראות בשבר בת עמי, מקדש אלוק בכף זרים, צבי תפארתנו לחבל שוסים ואיך לא אקוץ בחיים" (ס' חשמונאים), ואז הוציא את חרבו מתערה שחולל בה נפלאות.

והתנועה הזו שהיתה מתחילתה כולה רוחנית, הנה בהמשך הזמן הלבישה עליה גם בשר ועצמות ידים וגידיים.

ובעוד שפתגמו של מתתיהו היה: "מי לד' אל", הנה פתגמו של בנו, יהודה המכבי היה: "חזקו ונתחזקה להלחם בעד עמנו, תורת אלקינו ובעד נשינו וטפנו". והוא נלחם לא רק בעד כבוד התורה, אך גם בעד כבוד האומה המחולל, והוא נלחם גם עם המלך דימינטרוס שמלך אחרי אנטיוכס, אף על פי שזה לא דרש להעבירם מעל דת קדשם, כי אם להכניעם לבל יתפרצו מפני ממלכת סוריא. ובאמת נמצאו רבים מן החסידים שהתנגדו למלחמה זו, כיון שאיננה מלחמת מצוה, אך יהודה המכבי קרא בקול: "חלילה לנו להפוך עורף, ואם קרבה עתנו ומתנו כאנשי חיל, ואל יהי כבודנו לכלימה", והוא קיים את דבריו ומת כאיש חיל.

ואם כי מתתיהו החשמונאי היה רק כהן גדול, הנה בניו היו גם חכמי מדינה מצוינים, וכדיפלומטים מומחים ומנוסים ידעו להשתמש בכל שעת הכושר גם ע"י נכלי הפוליטיקה, ויהודה המכבי כבר התחיל בדבר למשוך את רומי על צדו ולהטיל איבה ושנאה בינה ובין יון, אם שגם על זה התנגדו רבים מן החסידים, שדברם היה בכל עת: "ברוך הגבר אשר יבטח רק בד' וארור הגבר אשר ישים בשר זרועו", אבל החשמונאים לא שמו על זה לב, בידעם כי "עת לעשות לד' הפרו תורתך", ובכל האמצעים האפשריים השתמשו כדי להגדיל ולהרחיב את המדינה, לבצור את מבצריה ולהבטיח את שלומה וקיומה לאורך ימים.

וכה פרק שמעון, הרביעי לתקופת חשמונאים, את עול ממלכת סוריא לגמרי. ובהיותו לכהן גדול לא שחר פני המלך סוריא להקים את המשרה הכבודה הזאת בידו כאשר עשה זאת גם אחיו יונתן, ובימיו חדלו לספר מספר השנים למלכי יון, ויחלו לספור מספר חדש מימי נשיאותו של שמעון החשמונאי. והוא היה הראשון אשר התיך מטבעות בישראל שנשארו לנו לפליטה עד היום, שמעבר אחד הכתובת: "שקל ישראל" ומעבר השני "לגאולת ציון", וכה באה בימיו לא רק גאולת התורה, אך גם גאולת ציון.

ויחונן הורקנוס בנו עוד לא הסתפק במלחמת הגנה לבד וישם פניו גם למלחמת תנופה, ויסע את חילו מול ערי שמורון ותתך חמתו על שכם ומקדש הכותים על הר גריזים. ואחרי ששם שפטים בהשומרונים, שם פניו בהאדומים ויכריחם להתייחד ולמול בשר ערלתם. וכה נספחו גם הם על בית יעקב, אם שגם על זה היו מתנגדים רבים, כי "קשים גרים לישראל כספחת" (יבמות מז, ב).

ובנו יהודה אריסטובול הששי לתקופת החשמונאים, עוד הרחיק ללכת ממנו, והוא היה הראשון בימי הבית השני שלא הסתפק בכתר כהונה לבד, ויקח גם את כתר המלוכה ונקרא בשם: "מלך יהודה", אם כי גם מעשהו זה הדאיב את לב רבים משלומי אמוני ישראל, אשר ידעו כי המלוכה יאתה רק לחטר מגזע ישי ונצר מבית דוד, אך הוא לא שם לב לזה, וכה הוריש את המלוכה גם לבניו החשמונאים האחרונים, אלכסנדר ינאי ושלומית המלכה, שהראשון אמנם לא התנהג כשורה עם הפרושים כידוע, ובכל זאת גם הוא פעל גדולות ונצורות בהרחבת והפרחת המדינה וילכד ערים רבות בנפות עבר הירדן ובחבל הבשן והגלעד. והאחרונה, שלומית, שהיתה באמת אשה טובת לב ויראת ד' בכל לבבה ונפשה, שבימיה הוחזרה עטרת התורה ליושנה, ביחוד על ידי אחיה שמעון בן שטח שעמד בראש, אבל ס"ס גם היא בודאי שלא יכלה להפיק רצון כל הפרושים שידעו, כי "מקרב אחיך תשים עליך מלך" (דברים יז, טו), מלך - ולא מלכה.

בקיצור, בכל תקופת ימי חשמונאים, אנו רואים ג"כ אור וצל משמשים בערבובייה, והתנועה שמתחילתה היתה כולה קודש, הנה במשך הימים קבלה צורה אחרת, צורה של קודש וחול מעורבים זה בזה, וברבות הזמן נתרבה החול על הקודש יותר ויותר.

כולה לגבוה או שתי אכילות

וכשבא הדבר לבית שמאי ולבית הלל, שכבר היו בתקופת ההורדסים, לתת הערכה נכונה לתקופת החשמונאים, תקופת הזהב בזמן בית שני, הנה בית שמאי לשיטתם ובית הלל לשיטתם.

כי מחלוקת נושנה היא ביניהם בערכי קרבנות ראייה וחגיגה: "ב"ש אומרים: הראייה שתי כסף והחגיגה מעה כסף, וב"ה אומרים: הראייה מעה כסף והחגיגה שתי כסף" (חגיגה ב, א), ופולגתם הוא, כדמפרש בגמ' שם (ו, א), שהראייה עולה כולה לגבוה, מה שאין כן בחגיגה - "וב"ה מאי טעמא לא אמרי כב"ש? דקא אמרת ראייה עדיפא, דעולה כולה לגבוה? - אדרבא! חגיגה עדיפא דאית בה שתי אכילות".

ואותה המחלוקת ממש יש ביניהם גם בנרות של חנוכה.

ב"ש לשיטתם, שמה שהוא "כולה לגבוה" הוא יותר חשוב, אומרים בצדק: "יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך", שהרי מנקודת ההשקפה של "כולה לגבוה", היו דורות החשמונאים פוחתים והולכים במעלתם וערכם, שמדור לדור שכחו יותר ויותר את העיקר של "כולה לגבוה".

וב"ה לשיטתם, "דחגיגה עדיפא, דאית בה שתי אכילות", אי אפשר להם שלא יחלקו על ב"ש בזה, ולאמר להיפך, ד"יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך", כי מנקודת ההשקפה של "שתי אכילות", אזי תקופת החשמונאים היתה תקופת עלייה, שמדור לדור עלו מעלה מעלה.

ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו

ואמנם הלכה כב"ה, וכולנו בנעורינו ובזקנינו נחשבים בעינינו למהדרין מן המהדרין, והננו מוסיפים והולכים בכל שמונת ימי חנוכה, והחג נגמר אצלנו בשמונה נרות, להראות כי גם המלחמות שעשו עם הגויים בשביל טובת המדינה, אנו מעריכים ומוקירים בכבוד גמור, ובמחאתא חדא אנו אומרים: "על הנסים ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות", כי גם הגבורות והמלחמות עומדות אצלנו במעלה לא קטנה מהנסים והתשועות.

וכבר שנו חז"ל: "ת"ר, נר חנוכה מצוה להניח על פתח ביתו מבחוץ... ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו" (שבת כא, ב).

כי אמנם חג החנוכה הוא מכוון לא רק כלפי פנים אך גם כלפי חוץ, ולא רק אנחנו צריכים לראות את הנרות הללו, אך גם כל הגויים צריכים לראותם, למען ידעו כל עמי הארץ ולא יאמרו עוד איה אלקיהם.

אנו צריכים להראות להם, כי גם אנחנו יכולים להשיב מלחמה שערה, וכי גם "ללמד לבני יהודה קשת, הנה כתובה על ספר הישר" שלנו, ועוד לא נס ליחו של גור אריה יהודה לגמרי, וביחד עם ה"רוממות א-ל בגרונו" של היהודים יש אצלם גם "חרב פיפיות בידם" שיכולים הם להשתמש בזה לעת מצוא.

אכן "בשעת הסכנה" כשיד עכו"ם תקיפה, והננו שה אחת בין שבעים אריות שעומדים עלינו לכלותינו, ואין לקוות לגבורות ולמלחמות מצדנו, אז "מניחה על שולחנו ודיו".

ואם אין אנו יכולים להלחם עם היונים, נלחם נא עם המתיונים שלנו, ואם אי אפשר לנו להאיר את הרחובות והסמטאות החשכים והאפלים שבכל העולם כולו, נאיר לכל הפחות את מבואות בתי הכנסת שלנו; אם הרסו שונאינו ואויבנו בנפש את מזבח החיצון שלנו, נצטמצם ונתכווץ במזבח הפנימי שלנו.

בשעת הסכנה עלינו להפרש לקרן זווית, לצדי הדרכים, להתפרץ לאיזו פרצה דחוקה, למצוא איזה ד' אמות מצומצמים ושם יאירו הנרות חנוכה שלנו, שם ימצא פך השמן העתיק יומין את מקומו, ושם נחכה עד יעבור הזעם, עד שתעצר המגפה.

"מניחה על שולחנו ודיו", כי עלינו להודות, שדא עקא, שגם בהשולחן שלפני ולפנים שלנו רבה העזובה והפרוץ מרובה על העומד, ועלינו לבקש את כל התחבולות שבעולם שנחזיק לכל הפחות את השולחן עם לחם הפנים שלנו בקדושה ובטהרה, כמו שהחזיקו אותו אבותינו מדור דור.

ומה רחוק השולחן ערוך של עכשיו להשולחן ערוך שלפנים, רחוק כרחוק מזרח ממערב, כגבוה שמים מעל הארץ. אין אנו רואים עוד עליו את המפה הטהורה שהיינו רגילים לראותה מאז ומעולם, והשולחן גופא הלא פוסח הוא על שני הסעיפים וצולע על ירכו ורבו בו הפרצים והבקעים.

ויש שעל השולחנות שלנו דולקים כל הנרות והשמנים שבעולם, אך דוקא השמן היוצא מקודש הקודשים נפקד שם.

אבל חנוכה היום ועלינו לגרש את המחשבות המרגיזות האלה. נתנחם כי עוד לא אלמן ישראל ועוד נשאר פך של שמן טהור, זעיר שם, זעיר שם, וכל זמן שזה נמצא "עוד לא אבדה תקותינו".

כוס של שמן נישא, ובשם ד' נקרא ונאמר לכל העולם כולו: "עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל" (ישעיהו ח, י).

"על הנסים ועל הפורקן - וכו' - בימים ההם בזמן הזה", כי הנס של חנוכה, הנס של פך השמן, הוא לא רק נס של הימים ההם אך גם של הזמן הזה.
זהו פך השמן הנצחי שלנו.